

Република Србија
ВРХОВНИ СУД
Рев2 3867/2023
21.02.2024. године
Београд

У ИМЕ НАРОДА

Врховни суд, у већу састављеном од судија: Звездане Лутовац, председника већа, Иване Рађеновић и Владиславе Милићевић, чланова већа, у парници тужиле АА из ..., чији је пуномоћник Ана Чалић Турудија, адвокат из ..., против тужене Републике Србије - Министарство спољних послова, коју заступа Државно правобранилаштво са седиштем у Београду, ради утврђења постојања радног односа, одлучујући о ревизијама тужиле и тужене изјављеним против пресуде Апелационог суда у Београду Гж1 2681/22 од 04.04.2023. године, у седници одржаној дана 21.02.2024. године, донео је

ПРЕСУДУ

ОДБИЈАЈУ СЕ као неосноване ревизије тужиле и тужене изјављене против пресуде Апелационог суда у Београду Гж1 2681/22 од 04.04.2023. године.

Образложење

Пресудом Првог основног суда у Београду П1 1360/2014 од 24.03.2022. године, ставом првим изреке, дозвољено је преиначење тужбе учињено од стране тужиле у поднеску од 22.11.2021. године. Ставом другим изреке, одбачена је тужба тужиле у делу у коме је тражила да се утврди да су ништави и без правног дејства уговори о привременом и повременом вршењу послова, уговори о привременом обављању послова и уговори о привременом ангажовању- пружању услуга, ближе наведени у изреци. Ставом трећим изреке, одбијен је као неоснован тужбени захтев тужиле којим је тражила да се утврди да је засновала радни однос на одређено време код тужене почев од 18.02.2002. године до 31.03.2015. године. Ставом четвртим изреке, одбијен је као неоснован тужбени захтев тужиле у делу у којем је тражила да се поништи као незаконит акт тужене насловљен као „Отказ уговора о привременом ангажовању“ од 30.05.2014. године. Ставом петим изреке, одбачена је тужба тужиле у делу у коме је тражила да се обавезе тужена да тужилу пријави на обавезно осигурање у јединствену базу Централног регистра обавезног социјалног осигурања и Републичком фонду за пензијско и инвалидско осигурање; да у радну књижицу унесе податак о заснивању радног односа и да изврши уплату пореза по основу радног односа са непуним радним временом у укупном износу од 1.695.538,00 динара са законском затезном каматом од 18.02.2003. године до исплате и тако повеже стаж тужиле; да изврши пријаву и упис података у стажу осигурања, оствареној заради, односно основици осигурања и висини уплаћеног доприноса за пензијско осигурање у матичну евиденцију Републичког фонда

за пензијско и инвалидско осигурање, подношењем прописаних образаца М-4, све за период од 18.02.2002. до 30.05.2014. године. Ставом шестим изреке, одбијен је тужбени захтев тужиље којим је тражила да се обавезе тужена да јој исплати на име накнаде штете уместо враћања на рад укупан износ од 18.900 евра са законском затезном каматом почев од 09.07.2014. године до исплате, све у динарској противвредности по средњем курсу Народне банке Србије на дан исплате. Ставом седмим изреке, делимично је усвојен тужбени захтев тужиље и обавезана тужена да у корист тужиље уплати доприносе који терете зараду код надлежних организација социјалног осигурања, за период од 18.02.2002. године до 30.05.2014. године и то: на име доприноса за пензијско и инвалидско осигурање износ од 3.117.553,00 динара код Републичког фонда за пензијско и инвалидско осигурање, на име доприноса за осигурање за случај незапослености износ од 103.848,00 динара код Националне службе за запошљавање и на име доприноса за обавезно здравствено осигурање износ од 861.788,00 динара код Републичког фонда за здравствено осигурање. Ставом осмим изреке, одбијен је тужбени захтев тужиље у делу којим је тражила да се обавезе тужена да на досуђене износе доприноса за обавезно социјално осигурање из става седмог изреке уплати и законску затезну камату од 18.02.2003. године до исплате. Ставом деветим изреке, повучена је тужба тужиље у делу захтева којим је тражила да се утврди да је код тужене засновала радни однос нанеодређено време са непуним радним временом почев од 18.02.2002. године и у делу захтева којим је тражила да се обавезе тужена да јој исплати износ једнак збиру $\frac{1}{3}$ њене зараде за сваку навршену годину рада у радном односу за првих 10 година проведених у радном односу и $\frac{1}{4}$ зараде запосленог за сваку наредну навршену годину рада у радном односу преко 10 година проведених у радном односу са законском затезном каматом од 30.05.2014. године до исплате. Ставом десетим изреке, одлучено је да свака странка сноси своје трошкове поступка.

Пресудом Апелационог суда у Београду Гж1 2681/22 од 04.04.2023. године, по одржаној главној расправи, ставом првим изреке, укинута је првостепена пресуда у ставовима другом, трећем, четвртном, петом, шестом, седмом и десетом изреке. Ставом другим изреке, одбијен је као неоснован тужбени захтев тужиље којим је тражила да се утврди да су су ништави и без правног дејства уговори о привременом и повременом вршењу послова, уговори о привременом обављању послова и уговори о привременом ангажовању- пружању услуга, ближе наведени у том ставу изреке. Ставом трећим изреке, одбијен је тужбени захтев тужиље којим је тражила да се утврди да је засновала радни однос на одређено време код тужене почев од 18.02.2002. године до 31.03.2015. године. Ставом четвртим изреке, одбијен је као неоснован тужбени захтев тужиље у делу у којем је тражила да се поништи као незаконит акт тужене насловљен као „Отказ уговора о привременом ангажовању“ број ...-.../... од 30.05.2014. године. Ставом петим изреке, одбачена је као недозвољена тужба тужиље у делу у коме је тражила да се обавезе тужена да тужиљу пријави на обавезно осигурање у јединствену базу Централног регистра обавезног социјалног осигурања и Републичком фонду за пензијско и инвалидско осигурање; да у радну књижицу унесе податак о заснивању радног односа и да изврши уплату пореза по основу радног односа са непуним радним временом у укупном износу од 1.695.538,00 динара са законском затезном каматом од 18.02.2003. године до исплате и тако повеже стаж тужиље; да изврши пријаву и упис података у стажу осигурања, оствареној заради, односно основици осигурања и висини уплаћеног доприноса за пензијско осигурање у матичну евиденцију Републичког фонда за пензијско и инвалидско осигурање, подношењем прописаних образаца М-4, све за период од 18.02.2002. до 30.05.2014. године. Ставом шестим изреке, одбијен је тужбени захтев тужиље којим је тражила да се обавезе тужена да јој исплати на име

накнаде штете уместо враћања на рад укупан износ од 18.900 евра са законском затезном каматом почев од 09.07.2014. године до исплате, све у динарској противвредности по средњем курсу Народне банке Србије на дан исплате. Ставом седмим изреке, усвојен је тужбени захтев тужиле и обавезана тужена да у корист тужиле уплати доприносе на основицу осигурања код надлежних организација социјалног осигурања за период од 18.02.2002. године до 30.05.2014. године и то доприносе за пензијско и инвалидско осигурање надлежном Републичком фонду за пензијско и инвалидско осигурање, доприносе за осигурање за случај незапослености Националној служби за запошљавање и доприносе за обавезно здравствено осигурање Републичком фонду здравствено осигурање. Ставом осмим изреке, одбијен је тужбени захтев у делу у коме је тужилца тражила да се обавезе тужена да уплати доприносе за пензијско и инвалидско осигурање у износу од 3.117.553,00 динара, за случај незапослености у износу од 103.848,00 динара и за обавезно здравствено осигурање у износу од 861.788,00 динара. Ставом деветим изреке, обавезана је тужилца да туженој накнади трошкове парничног поступка у износу од 238.500,00 динара. Ставом десетим изреке, одбијен је захтев тужиле за накнаду трошкова другостепеног поступка.

Против правноснажне пресуде донете у другом степену парничне странке су благовремено изјавиле ревизије и то тужилца побијајући другостепену пресуду у ставовима другом, трећем, четвртом, шестом, деветом и десетом изреке, због погрешне примене материјалног права и битне повреде одредаба парничног поступка, а тужена побијајући другостепену пресуду у ставу седмом изреке због битне повреде одредаба парничног поступка и погрешне примене материјалног права.

Врховни суд је испитао побијену пресуду у смислу члана 408. у вези члана 403. став 2. тачка 3. Закона о парничном поступку („Службени гласник РС“ број 72/11 ... 10/23) и нашао да ревизије тужиле и тужене нису основане.

У поступку није учињена битна повреда одредаба парничног поступка из члана 374. став 2. тачка 2. Закона о парничном поступку, на коју ревизијски суд пази по службеној дужности. Неосновани су ревизијски наводи да је другостепени суд учинио битну повреду из члана 374. став 1. у вези члана 8. ЗПП јер је другостепени суд чињенично стање утврдио на основу оцене доказа изведених на главној расправи.

Према утврђеном чињеничном стању (у расправи пред другостепеним судом) утврђено је да је тужилца по основу уговора о привременом - повременим послова од 18.02.2002. године, била радно ангажована код туженог у периоду од од 07.02.2002. године до 07.02.2003. године, на обављању послова ... у ..., а по основу више закључених уговора о обављању привремених и повремених послова од: 27.11.2007. године, 24.07.2008. године 19.08.2009. године, 01.06.2010. године, 31.03.2011. године, 28.06.2013. године и 14.04.2014. године, (када је закључен последњи уговор о привременом ангажовању) на обављању послова ... у ... у ... у оквиру Амбасаде Републике Србије у Отказом уговора о привременом ангажовању од 30.05.2014.године, тужилца је закључно са 14.04.2014. године, отказано даље ангажовање. Утврђено је да је постојао континуитет у обављању тих послова у периоду од 27.11.2007. године до 14.04.2014. године, јер је тужени по истеку закљученог уговора о обављању привремених и повремених послова са тужилцом закључивао нови уговор о обављању привремених и повремених послова, четири сата дневно, ради промоције српске културе у Тужилца за период од 07.02.2003. године до 27.11.2007. године, нема закључен уговор о обављању повремених послова, нити постоји писани траг о запослењу тужиле у том периоду.

Полазећи од утврђеног чињеничног стања (у расправи пред другостепеним судом), оцене доказа изведених од стране другостепеног суда који је поступио у складу са одредбом члана 383. став 3. и 4. ЗПП и својим овлашћењем укинуо првостепену

пресуду и одлучио о захтевима применом члана 387. став 1. тачка 6. истог закона. Другостепени суд је одбио тужбени захтев за утврђење ништавости уговора о привременим и повременим пословима налазећи да уговори нису супротни принудним прописима и добрим обичајима, односно да нису закључени противно одредбама члана 103. Закона о облигационим односима, као и да нису испуњени услови за заснивања радног односа на одређено време у периоду од 18.02.2002. године до 31.03.2015. године сагласно члану 32. став 2. Закона о раду („Службени гласник Републике Србије“ број 24/05), а ни у смислу члана 18. Закона о раду („Службени гласник Републике Србије“ број 70/2001 важећи у моменту закључења уговора из 2002. године). Према становишту другостепеног суда у конкретном случају примењују се одредбе Закона о државним службеницима као *lex specialis*, а у складу са којим тужиља није засновала радни однос ни на један од начина прописаних одредбом члана 48. став 1. Закона о државним службеницима, нити је дошло до заснивања радног односа код тужене из разлога прописаних чланом 63. Закона о државним службеницима, па није основан ни њен захтев да се поништи као незаконит акт туженог насловљен као „Отказ уговора о привременом ангажовању“ од 31.05.2011. године, као ни захтев за накнаду штете уместо враћања на рад. Одбачена је тужба у односу на захтев за упис података о заснивању радног односа у радну књижицу, уплату пореза и захтева за предају М4 обрасца ради регулисања њеног стажа за период од 18.02.2002. године до 31.03.2015. године. Другостепени суд је усвојио тужбени захтев тужиље и обавезао туженог да у корист тужиље обрачуна и уплати припадајуће доприносе за обавезно социјално осигурање за време рада код туженог.

По оцени Врховног суда, неосновано се ревизијама парничних странака указује да је другостепени суд погрешно применио материјално право.

Према члану 103. став 1. Закона о облигационим односима-ЗОО, уговор који је противан принудним прописима, јавном поретку или добрим обичајима је ништав ако циљ повређеног правила не омогућује неку другу санкцију или ако закон у одређеном случају не прописује што друго. Одредбом члана 109. став 1. истог закона прописано је да се на ништавост може позвати свако заинтересовано лице. Уговором о привременим и повременим пословима не заснива се радни однос. Рад по основу уговора о привременим и повременим пословима је рад који се обавља ван радног односа према члану 197. Закона о раду -ЗОР. Лице које такав рад обавља нема својство запосленог, али може да покрене поступак пред судом ради заштите права ако сматра да му је право повређено или ускраћено. У конкретном случају тужиља је у наведеном периоду имала закључене уговоре о обављању привремених и повремених послова и о привременом ангажовању, за четворочасовно радно време у којима је јасно наведено да не представљају заснивање радног односа, за које јој је исплаћена накнада, па произлази да су уговорне стране у потпуности испуниле своје обавезе из ових уговора (који нису супротани принудним прописима, јавном поретку или добрим обичајима), те је правилно другостепени суд закључио да предметни уговори нису ништави, имајући у виду карактер уговора и природу послова које је тужиља обављала.

Супротно наводима тужиљине ревизије у конкретном случају нема погрешне примене материјалног права из одредбе члана 32. ЗОР, јер ако послодавац не жели примену ове одредбе (фикције о постојању радног односа) мора закључити уговор о привременим или повременим пословима, уговор о делу, уговор о стручном усавршавању, уговор о волонтирању у складу са одредбама Закона о волонтирању или неки други уговор којим се изричито не заснива радни однос. У конкретном случају, између странака је закључен у писаном облику уговор о привременим и повременим пословима, којим се не заснива радни однос, због чега није наступила правна фикција о

заснивању радног односа тужиље код туженог на одређено време почев од 18.02.2002. године до 31.03.2015. године. Тужилја при том није засновала радни однос ни на један од начина прописаних одредбом члана 48. став 1. и 63. Закона о државним службеницима, како то правилно закључује другостепени суд. Изнети разлози чине неоснованим тужбени захтев у делу за поништај одлуке о престанку радног ангажовања насловљене као „Отказ уговора о привременом ангажовању“ од 30.05.2014. године, пошто је она деклараторног карактера и садржи констатацију да се отказује предметни уговор, па је следствено томе правилно одбијен и њен захтев за накнаду штете уместо враћања на рад.

Супротно наводима ревизије тужене одредбама чланова 104. и 105. ставови 1. и 2. Закона о раду („Службени гласник Републике Србије“ број 24/05 ... 13/17) доприноси за обавезно социјално осигурање сврстани су у категорију права запослених из радног односа, у смислу одредбе члана 60. став 4. Устава Републике Србије и одредбе члана 12. став 1. Закона о раду које, између осталог, као једно од основних права запослених гарантују и право на одговарајућу зараду. Уплата доприноса за обавезно социјално осигурање је законска обавеза послодавца, који је и обвезник доприноса и обвезник обрачунавања, односно плаћања доприноса из основице и на основицу за запослене, изабрана, именована и постављена лица и лица која обављају привремене и повремене послове, из ког разлога је дужан да обрачуна, односно плати доприносе у своје име а у корист запосленог. Послодавац је дужан да доприносе обрачуна и уплати истовремено са исплатом зараде, разлике зараде или уговорене накнаде за привремене и повремене послове, по прописима који важе у моменту исплате тих примања. Изложено је изричито прописано члановима 6. став 1. тачке 1. и 2. и чланом 51. став 1. и 2. Закона о доприносима за обавезно социјално осигурање („Службени гласник Републике Србије“, број 84/04 ... 7/17). Следом изнетог, правилно је другостепени суд обавезао тужену да за период од 18.02.2002. године до 30.05.2014. године (на износе накнаде који су исплаћени тужилји у периоду када је ангажована према уговорима), на име тужилје изврши уплату доприноса за обавезно социјално осигурање.

У преосталом делу ревизијама тужилје и тужене се оспорава правилност утврђеног чињеничног стања, због чега се ревизија не може изјавити према члану 407. став 2. ЗПП.

Правилна је и одлука о трошковима поступка јер је донета правилном применом чланова 165, 153. и 154. ЗПП.

На основу члана 414. став 1. ЗПП, Врховни суд је одлучио као у изреци.

Председник већа - судија
Звездана Лутовац, с.р.

За тачност отправка
Заменик управитеља писарнице
Миланка Ранковић